

4. Tilastotoimisto

Tilastotoimiston toimintakertomus v:lta 1942 oli seuraavan sisältöinen:

Toimiston henkilökunta. Vanhempi toimistoapulainen E. Särkisilta oli sairaslomalla vuoden alusta helmikuun 14 p:ään sijaisenaan nuorempi toimistoapulainen M. Björklund, jonka virkaa hoiti nuorempi toimistoapulainen A.-M. Erwe ja viimeksi mainitun tointa ylimääräinen toimistoapulainen I. Jauhiainen.

Ylimääräiset viranhaltijat, apulaisaktuaari S. Törnroth sekä toimistoapulaiset I. Jauhiainen, H. Suolahti ja G. Sundvall saivat jatkettua virkamääräykset vuoden alusta; viimeksi mainittu erosi kuitenkin syyskuun 21 p:nä. Ylimääräinen toimistoapulainen I. Jauhiainen sai sairauden vuoksi virkavapautta joulukuun 17 p:stä lähtien.

Sotapalveluksessa olivat koko vuoden nuorempi toimistoapulainen R. Moisio ja apulaisvahtimestari A. Gröndahl sekä lottakomennuksella nuorempi toimistoapulainen M. Mielonen. Nuorempi toimistoapulainen P. A. Cavén oli sotapalveluksessa vuoden alusta helmikuun 14 p:ään. Vahtimestari E. Gröndahl oli samoin sotaväessä vuoden alusta huhtikuun 1 p:ään ja edelleen heinäkuun 15 p:stä alkaen. Varsinaisia viransijaisia ei otettu poissaolevien tilalle, mutta vahtimestarintehtäviä hoiti vuoden alusta huhtikuun 19 p:ään sotainvaliidi E. Nordström sekä toukokuun 5 p:stä alkaen sotainvaliidi O. Petterson.

Seuraavat henkilöt toimivat vuoden aikana ylimääräisinä toimistoapulaisina saaden joko kuukausipalkkaa tai tuntipalkkaa laskun mukaan: M. O'Brien-Hitching koko vuoden, M. Vaahtervaara-Karma tammikuun 1 ja 8 p:n ja K. Krause tammikuun 1 ja 24 p:n välisinä aikoina. Entinen toimistoapulainen A. Emelús hoiti lisäksi tarpeen vaatiessa erinäisiä tehtäviä toimistossa tammi-kesäkuun sekä elo-joulukuun aikana.

Vanhojen kunnalliskertomusten hakemistojen toimittamistyössä oli edelleen filosofianmaisteri H. Dalström. Arkisto oli ilman varsinaista hoitajaa koko vuoden ajan.

Kesälomat voitiin vuoden aikana säännöllisesti järjestää melkein kaikille viranhaltijoille. Sitä paitsi erinäiset viranhaltijat osallistuivat syksyllä sadonkorjuutöihin maaseudulla kahden viikon aikana.

Syyskuun 16 p:nä kaupunginvaltuusto päätti vakinaistaa m.m. tilastotoimiston ylimääräisen apulaisaktuaarin viran sekä kaksi ylimääräistä toimistoapulaisen virkaa, joista edellinen sijoitettiin 33 palkkaluokkaan ja jälkimmäiset 41 palkkaluokkaan. Virkoihin kaupunginhallitus valitsi niiden entiset haltijat, nimittäin marraskuun 19 p:nä apulaisaktuaari S. Törnrothin apulaisaktuaarinvirkaan, viran oltua julistettuna haettavaksi, sekä marraskuun 5 p:nä kahteen toimistoapulaisenvirkaan toimistoapulaiset I. Jauhaisen ja H. Suolahden virkoja julistamatta avoimiksi. Apulaisaktuaari Törnroth ilmoitti sittemmin haluavansa erota virastaan vuoden lopussa, joten hän ei lainkaan astunut uuteen virkaansa.

Palkkaolot. Yhä kohonneiden elinkustannusten vuoksi kaupunginvaltuusto päätti helmikuun 18 p:nä, kesäkuun 3 p:nä ja lokakuun 14 p:nä tehdä erinäisiä muutoksia aikaisempiin kalliinajanlisäyksiä koskeviin päätöksiin.

Sotaväessä olonsa aikana nuoremmat toimistoapulaiset R. Moisio, P. A. Cavén ja vahtimestari E. Gröndahl saivat palkkansa vähentämättömänä; nuorempi toimistoapulainen M. Mielonen ja apulaisvahtimestari A. Gröndahl saivat 75 % palkastaan.

Julkaisutoiminta. Vuoden aikana ilmestyi tilastotoimiston julkaisuista seuraavat 5 teosta:

- Huhtik. 15 p:nä Helsingin kaupungin tilastollinen vuosikirja. Statistisk årsbok för Helsingfors stad. 33. 1940/41. XVI + 434 s.
- Heinäk. 7 » Helsingin kaupungin kunnallinen asetuskokoelma. 19. 1941. XXIII + 201 s.
- » » » Kommunal författningssamling för Helsingfors stad. 19. 1941. XXIII + 201 s.
- Marrask. 3 » Helsingin kaupungin tilasto I. Terveysten- ja sairaanhoito. 25. 1940. Edellinen osa IV + 141 s.
- Jouluk. 31 » Helsingfors stads statistik VI. Undervisningsväsen. 12. 1939/40—1940/41. V + 112 + 42 s.

Kaikkien julkaisujen painatustöitä viivästytti sodan aiheuttama työvoiman puute kirjapainoissa. Vuoden päättyessä oli joukko teoksia työn alaisena.

Heinäkuun 30 p:nä kaupunginhallitus päätti, että tilastollista vuosikirjaa ei julkaista vuoden aikana eikä myöskään kunnalliskalenteria v. 1943.

Eripainoksia otettiin seuraavista asetuskokoelmassa julkaistuista asetuksista: Helsingin perheasunnot oy:n yhtiöjärjestyksestä 50 kpl, nuohousohjesäännöstä 500 kpl ja Herttoniemen tehdaskorttelien ja öljysatama-alueen rakennusjärjestyksestä 500 kpl. Uusia painoksia otettiin viranhaltijain eläkesäännöstä 300 kpl. Lisäksi painettiin rakennustoimiston laskuun 4 000 kpl uutta luetteloa kaupungin työntekijäin alimmista tuntipalkoista.

Tietojen ja selvitysten antaminen viranomaisille. Kuten aikaisempinakin vuosina tilastotoimisto sai kuukausittain sosiaaliministeriön sosiaaliselta tutkimustoimistolta tietoja elintarvikkeiden hinnoista ja elinkustannusindeksistä, joista lähetettiin jäljennökset niitä haluaville kunnallisille elimille. Tietoja laivaliikenteestä laadittiin kuukausittain käyttämällä satamaliikennekonttorin päiväkirjoja ja lähetettiin tiedot satamaviranomaisille. Sosiaaliministeriön sosiaaliselle tutkimustoimistolle lähetettiin yhteiskunnallista huoltoa v. 1941 saaneita henkilöitä sekä irtolaisia ja alkoholisteja koskeva tilastotoimiston laatima tilasto ja kaupungin huolto- ja lastensuojeluvirastoille laadittiin niiden huollossa olevia tai avustamia hoidokkeja koskeva tilasto. Tietoja rakennustoiminnasta kaupungissa lähetettiin neljännesvuosittain sosiaaliministeriön sosiaaliselle tutkimustoimistolle sekä vastaavat tiedot niistä kaupungin ulkopuolella olevista alueista, jotka ovat kaupungin rakennustarkastajan valvonnan alaiset. Uudelleen lääninhallitukselle lähetettiin erinäisiä sen vuosikertomustaan varten tarvitsemia taulukoita, Vakuutus oy. Pohjolalle tietoja tapaturman varalta vakuutettujen työntekijäin lukumäärästä ja heidän työpalkoistaan sekä Tukholman kaupungin tilastokonttorille Helsingin koskevat tiedot pohjoismaiden yhteistä, näiden tilastollisissa vuosikirjoissa julkaistavaa tilastoa varten. Tilastolliselle päätoimistolle lähetettiin elokuussa kaupungin raha-asioita v. 1940 koskeva tilasto huomattavasti myöhästyneenä, koska rahatoimiston tilinpäätöskertomuksesta, jota ei vuoden aikana saatu painetuksi, voitiin käyttää vain eräitä korjausvedoksia ja painettuja arkkeja.

Vuokratiedustelu jäi suorittamatta, koska vuokrasäännöstelyn vallitessa vuokrien ylin raja oli määrätty suhteessa v:n 1939 tasoon. Tavanmukainen tiedustelu tyhjästä huoneistoista toimitettiin entiseen tapaan tammikuussa; selostus sen tuloksista lähetettiin kaupunginhallitukselle ja julkaistiin päivälehdissä.

Tuberkuloosin vastustamisyhdistykselle lähetettiin selostus kaupungin väestötilaston laatimisessa noudatetuista menettelyistä.

Tilastollisen päätoimiston pyydettyä kaupungin finanssitalaston täydennykseksi ilmapommituksissa tuhoutuneita ja vahingoittuneita kaupungin kiinteistöjä sekä kaupungin jälleenrakennuskustannuksia v. 1941 osoittavan taulukon tilastotoimisto hankki eri kunnallisilta virastoilta ja laitoksilta näitä seikkoja valaisevia tietoja, jotka sittemmin lähetettiin tilastolliselle päätoimistolle.

Yleishyödyllisiä rahastoja koskevia tietoja keräiltiin kuten edellisenä vuonna. Useat rahastojen hoitajat olivat sotapalveluksessa, joten tietojen saanti huomattavasti vaikeutui. Uudelleen lääninhallitus oli pyytänyt kyseisiä tietoja, kuten muitakin maaherran vuosi-

kertomusta varten tarkoitettuja tilastotietoja, maaliskuun 15 p:ään mennessä, mutta koska v. 1940 annetussa laissa määräaikaa oli pidennetty kesäkuun 1 p:ään saakka, esitti kaupunginhallitus tilastotoimiston ehdotuksesta lääninhallitukselle, että tilaston lähettämisessä myönnettäisiin lykkäystä. Lääninhallitus ilmoitti kuitenkin, ettei sillä ollut valtaa myöntää mainitunlaista lykkäystä. Olosuhteiden pakosta tiedot jäivät lääninhallitukselle lähettämättä, mutta lähetettiin ne myöhemmin suoraan tilastolliselle päätoimistolle.

Pienehköjä tietoja, ilmoituksia ja selvityksiä annettiin sitä paitsi useille muille viranomaisille.

Vuoden aikana annettiin tilastotoimiston arkistossa säilytettyjen henkikirjojen jäljennöksiä perusteella 97 todistusta siitä olivatko määrättyt henkilöt Helsingin kaupungin henkikirjoihin merkityt.

Kaupungin verohuoltotoimiston toiminnan valaisemiseksi tilastotoimisto laati sitä koskevan tilaston sekä hankki vastaavia tietoja niistä muista Suomen kaupungeista, joihin vastaavia kunnallisia laitoksia oli perustettu. Saadut tiedot julkaistiin Suomen kunnallislehdessä.

Naistyöttömyyttä koskeva tutkimus. Helmikuun 14 p:nä lähetettiin kaupunginhallitukselle selostus v. 1941 toimitetun naistyöttömyyttä valaisevan tutkimuksen tuloksista. Tutkimusta selostetaan mainitun vuoden toimintakertomuksessa.

Käsittelyn alaiseksi joutui 1 222 kyselykaavaketta eli 54.7 % lähetetyistä. 133 kaavaketta palautui postin mukana löytämättä vastaanottajaansa ja 95 kaavaketta oli mennyt työpaikkoihin, joissa ei naistyövoimaa ensinkään käytetty. Kun tutkimus oli suoritettava kiireellisesti, ei aineiston perinpohjaista tarkastusta voitu suorittaa, vaan käsiteltiin saapuneet vastaukset sellaisenaan. Joitakin täydennyksiä vaillinaisiin vastauksiin hankittiin kuitenkin puhelimitse. Luotettavuuteen nähden aineisto kuitenkin täytti kohtuulliset vaatimukset.

Viralliseen teollisuustilastoon otetuissa tehtaissa ja kunnallisen ammattientarkastuksen alaisissa työpaikoissa työskenteli v. 1939 n. 42 000 naista. Niissä työpaikoissa, joista nyt saatiin tietoja, oli syyskuussa 1939 n. 32 000 naistyöntekijää, siis n. 76.2 % koko mainitusta naistyövoimasta. Tutkimuksen tulosta voidaan näin ollen pitää hyvin edustavana.

Laadittu tilasto osoitti, että vastauksia lähettäneissä työpaikoissa oli syyskuussa 1939 31 952, toukokuussa 1941 32 186 ja marraskuussa 1941 32 933 naistyöntekijää. Luvut osoittavat siis sangen vähäisiä muutoksia. Joskin muutamissa työpaikoissa naistyöntekijöiden luku oli töiden supistamisen johdosta vähentynyt, oli useassa työpaikassa sotapalvelukseen kutsuttujen miesten tilalle otettu naistyövoimaa. Niissä työpaikoissa, joissa oli näin tapahtunut, oli 9.0 % naistyövoimasta otettu miesten tilalle. Tutkimuksessa todettiin edelleen, että tapaukset, joissa työaikaa oli lyhennetty tai työntekijät lähetetty palkattomalle pakkolomalle, eivät olleet lukuisat.

Kansanhuoltoa koskeva tilasto. Syksyllä 1940 tilastotoimisto sai kaupunginhallitukselta tehtäväkseen laatia tilaston säännösteltyjen elintarvikkeiden jakelusta ja kulutuksesta säännöstelyn alkamisesta v:n 1940 loppuun. Tällöin edellytettiin, että kansanhuoltotoimisto huolehtisi tilaston jatkamisesta v:n 1941 alusta alkaen samoin kuin sen kehittämistä paremmin tarkoitustaan vastaavaksi. Tilastotoimiston laatima tilasto saatiin aikaan, mikäli käyttökelpoista aineistoa yleensä oli käytettävissä. Kansanhuoltotoimistossa työtä ei kuitenkaan jatkettu, vaan se jäi keskeneräiseksi sodan uudestaan sytyessä kesällä 1941. Koska tärkeimpien tarvikkeiden kulutusta osoittava tilasto oli katsottava välttämättömäksi pääkaupungin elintarviketilaston arvostelemiseksi, tilastotoimisto maaliskuun 27 p:nä esitti kaupunginhallitukselle, että kansanhuoltotoimistoon kerääntynyt valtava aineisto olisi jatkuvasti käytettävä tilaston laatimiseen, koska työ muuten kävisi ylivoimaiseksi ja aineisto häviäisi. Huomauttaen, ettei tilastotoimisto voinut ilman kansanhuoltotoimiston tehokasta myötävaikutusta ryhtyä käsittelemään tämän hoidossa ja alituisessa käytössä olevaa aineistoa, toimisto erikoisesti korosti, ettei kansanhuoltotoimistossa olevasta aineistosta tai sinne saapuneista tilityksistä sellaisenaan saa tietoja kulutuksesta, m.m. sen vuoksi, että samat tavaramäärät usein tilitetään kaksi kertaa, esim. jos tavara kulkee tukkukauppiaalta vähittäismyyjälle ja sieltä kuluttajalle, sekä senkin vuoksi että samalla kupongilla on joskus jaettu vaihtoehtoisesti erilaisia tarvikkeita.

Asiasta pyydytyssä lausunnossa kansanhuoltolautakunta huomautti, että kyseisellä tilastolla ilmeisesti oli yleistä merkitystä, mutta ettei se kansanhuoltotoimiston kannalta ollut välttämätöntä. Aineistoa koottiin tosin jatkuvasti, mutta sen käsittely oli lykkääntynyt, koska tilastotyön tekijä oli kutsuttu sotapalvelukseen. Kansanhuoltotoimistossa oli kuitenkin laadittu suunnitelma säännöstelyjen tarvikkeiden laskennan aikaansaamiseksi, joka tulisi aiheuttamaan suuria muutoksia käytännössä oleviin koristoihin, mutta jo nyt tehtiin ostolupiin laskentaa varten tarpeellinen merkintä siitä, tulevatko ostoluvilla myönnetty tarvikkeet suoranaisen kulutukseen vai uudelleen luovutettaviksi.

Uudessa, toukokuun 7 p:nä päivätyssä lausunnossa tilastotoimisto huomautti, että kaupungin väestön elintarvikehuolto oli niin tärkeä, että normaalinakin aikana sen valaiseminen tilastonumeroin on katsottu tarpeelliseksi. Sota-ajan poikkeuksellisissa oloissa, jolloin tärkeimmät elintarvikkeet jaetaan vain valtion viranomaisten määräämissä niukoissa annoksissa, jolloin nämäkin annokset usein jäävät saamatta, jolloin säännöstelyn ulkopuolelle jääneiden tarvikkeiden hankinta on ollut vaikeata ja niistä usein on vaadittu vahvistettuja enimmäishintoja korkeampia hintoja, kaupungin todellisen elintarviketilanteen valaiseminen täsmällisin luvuin olisi erittäin tarpeellista. Kun kansanhuoltolautakunta ilmoitti, ettei tilastotyötä ole voitu jatkaa sen vuoksi, että sitä on tehnyt yksi ainoa henkilö, tilastotoimisto huomautti, että kansanhuoltotoimistoon kerääntyneen suunnattoman aineiston jatkuva käsittely ei mitenkään ole mahdollista yhden henkilön voimin, sitä vähemmän, jos jatkuvan tilaston lisäksi yli vuoden tekemättä jäänyt työ on suoritettava. Ellei kansanhuoltotoimisto oman työvoimansa varassa kykene tilastoa laatimaan voisi se pyytää apua tilastotoimistolta, joka avustaa useita muita kunnallisia viranomaisia milloin heidän toimintaansa valaiseva tilastotyö on tarpeen. Kun kansanhuoltolautakunta ilmoitti, että oli laadittu suunnitelma säännöstelyjen tarvikkeiden kulutuksen laskennan aikaansaamiseksi, vaikka sen toteuttaminen vielä oli pitkäaikaisen harkinnan ja suuren työn takana, tilastotoimisto huomautti, että vuodet 1941 ja 1942 jo olivat jääneet vaille tilastollista valaisua ja kun kohta kolme säännöstelyvuotta oli kulunut, kävisi tilaston laatiminen niin pitkältä ajalta miltei ylivoimaiseksi. Jos kaupunginhallitus katsoisi, ettei sodan aiheuttamana kireänä aikana työvoimaa olisi käytettävä tilaston laatimiseen, olisi kuitenkin tyydyttävä siihen, koska puheena oleva tilasto kaikesta tärkeystään huolimatta ei ollut ehdottomasti välttämätön.

Kaupunginhallitus päätti toukokuun 15 p:nä, ettei tilastotoimiston esitys toistaiseksi antanut aihetta toimenpiteisiin, mutta kehoitti samalla tilastotoimistoa aikanaan tekemään uuden esityksen asiassa.

Väestötilaston parantaminen. Tilastollisessa päätoimistossa oli laadittu muistio niistä muutoksista väestökirjanpidossa ja muista uudistuksista, jotka olivat tarpeelliset väestötilaston ajanmukaistamiseksi. Tässä huomautettiin m.m., että eri paikkakuntien väkiluvun selvittämistä vaikeutti se seikka, että seurakuntien alueet eivät enää vastanneet hallinnollisia alueita. Näin oli asianlaita Helsingissäkin Lauttasaaren tultua seurakunnallisesti liitettyksi Helsinkiin, mutta hallinnollisesti jäätyä Huopalahteen kuuluvaiksi.

Tilastotoimiston toimistopäällikkö asiasta antamassaan lausunnossa yleensä yhtyi muistiossa esitettyihin näkökohtiin ja ehdotuksiin, tehden kuitenkin samalla eräitä huomautuksia. Tärkeimpänä uudistuksena oli pidettävä henkikirjojen muodostamista viralliseksi väestöluetteloksi. Jos niiden pidossa noudatettaisiin suljettua järjestelmää, s.o. ettei niistä saisi poistaa ketään ilman että asianomainen oli todistettavasti kuollut tai tullut merkityksi toisen kunnan henkikirjoihin, tulisivat ne yhtä luotettaviksi kuin kirkonkirjat. Lisäksi olisi henkikirjoittajat velvoitettava pitämään syntyneiden, kuolleiden, muuttaneiden ja poissa olevien kirjoja sekä aakkosellista hakemistoa. Näin ollen saataisiin väestöluettelo, josta yksinomaan valtion viranomaiset määräisivät.

Koska se yksityiskohtainen tilasto kaupunkiin ja sieltä muualle muuttaneista henkilöistä, jonka tilastotoimisto jo parin vuosikymmenen aikana oli laatinut käyttämällä seurakuntien muuttaneista pitämiä kirjoja, oli eräissä suhteissa osoittautunut puutteelliseksi, varsinkin sikäli, että kaupungin toisesta seurakunnasta toiseen muuttaneiden luku ei ollut sama poismuuttaneiden kuin sisäänmuuttaneiden kirjoissa, tilasi tilastotoimisto seurakunnilta nimiluetteloita kaikista muualle muuttaneista. Luetteloita verrattiin toisiinsa ja mainitussa suhteessa esiintyneet virheet oikaistiin. Korjattujen luetteloiden henkilö-

tiedot siirrettiin sitten reikäkortteihin, joiden avulla tilasto saatiin täydellisemmäksi ja monipuolisemmaksi kuin entistä menettelytapaa käyttämällä.

Salassa pidettävien asiain selostaminen tilastotoimiston julkaisuissa. Valtion tiedotuslaitoksen tarkastusjaosto oli saattanut kaupunginhallituksen tietoon päämajan huoltopäällikön esikunnan ilmoituksen, että kaikkia satamatöitä, merenkulkua ja ulkomaankauppaa koskevia tietoja oli toistaiseksi käsiteltävä salaisina, joten niiden julkaisemista ei voitu sallia sellaisissa painotuotteissa, jotka voivat joutua yleisön käsiin. Tämän lausunnon oli lähinnä aiheuttanut kunnalliskertomukseen sisältyvä satamalautakunnan kertomus v:ltä 1941, joka vedoksena oli lähetetty asianomaisille sensuuriviranomaisille tarkastamista varten. Koska kuitenkin kyseistä julkaisua voitaisiin toistaiseksi käyttää ainoastaan kaupungin virastoissa, jolloin sitä käsiteltäisiin ehdottoman salaisena asiakirjana, oli mainittu jaosto kaupunginhallitukselta tiedustellut kumpi kahdesta julkaisemisvaihtoehdosta olisi virastojen kannalta edullisempi, nimittäin kunnalliskertomuksen painattaminen ainoastaan virastojen käyttöä varten, jolloin käyttöön jaetuista kappaleista pidettäisiin luettelo, tai että kunnalliskertomuksesta poistettaisiin satamalautakunnan kertomus melkein kokonaan ja siitä otettava ylipainos pidettäisiin salaisena ja sallittaisiin vain virastoissa käytettäväksi.

Pyydettyssä lausunnossa satamalaitoksen toimitusjohtaja ilmoitti että hänen mielestään kunnalliskertomus oli julkaistava sellaisena kuin aikaisemminkin ja siihen otettava satamalautakunnan kertomus lyhentämättömänä, jolloin julkaisu olisi jaettava vain nimetyille henkilöille, joista pidettäisiin luettelo sekä että samoin meneteltäisiin myös satamalautakunnan kertomuksen ylipainokseen nähden. Sodan päätyttyä voitaisiin julkaisua jakaa muillekin.

Omassa lausunnossaan tilastotoimisto täysin yhtyi satamalaitoksen toimitusjohtajan esittämään mielipiteeseen. Samalla toimisto kuitenkin huomautti, että myös kunnalliskertomukseen sisältyvissä kaupunginvaltuuston ja kaupunginhallituksen toimintaa selostavissa osissa oli tietoja satamahallintoa koskevista asioista samoinkuin rakennustoimiston kunnalliskertomukseen otetussa vuosikertomuksessa; muistakin arkaluontoisista asioista oli selostuksia kunnalliskertomuksessa. V:n 1939 kertomuksesta oli kaupunginsihteerin kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti poistettu eräitä sodan aiheuttamia toimenpiteitä koskevia tietoja; nämä aiottiin sittemmin ottaa ensimmäiseen rauhanjälkeiseen kertomukseen eri osana. Tilastotoimisto korosti että kaikkiin salassa pidettäviin asioihin nähden yhtenäinen menettely olisi saatava aikaan. Jos kunnalliskertomus satamalautakunnan kertomuksen vuoksi oli sallittava vain virastojen käytettäväksi, tulisi eräiden asioiden poistaminen siitä aiheuttomaksi, joten kertomukseen voitaisiin ottaa selostukset kaikista kaupunginvaltuuston ja kaupunginhallituksen käsittelemistä asioista sekä lautakuntien ja laitosten vuosikertomukset lyhentämättöminä. Lopuksi tilastotoimisto esitti luettelon niistä viranomaisista ja yksityisistä henkilöistä y.m., joille kunnalliskertomus jaetaan ja pyysi että kaupunginhallitus määräisi kenelle kertomus olisi jaettava virastojen käyttöä silmälläpitäen.

Kaupunginhallitus päätti, että kunnalliskertomukset sodan aikana jaetaan vain virastojen käyttöä varten sen vahvistaman jakeluluettelon mukaan.

Erinäiset toimenpiteet. Tilastollinen päätoimisto oli kaupunginhallitukselle marraskuussa lähettämässään kirjelmässä pyytänyt, että v:n 1941 tilasto kaupungin raha-asioista viipymättä lähetettäisiin sille, ja viittasi v. 1940 annettuun lakiin, jonka mukaan tilasto oli laadittava ennen syyskuun 1 p:ää. Tilastotoimisto huomautti antamassaan lausunnossa, että se jo v. 1940 oli kiinnittänyt kaupunginhallituksen huomion uuden lain määräyksiin sekä ilmoittanut, että raha-asiaintilaston ajoissa valmistumisen edellytyksenä oli rahatoimiston painetun tilinpäätöskertomuksen valmistuminen kesäkuun 1 p:ään mennessä. Siitä huolimatta oli mainittu, kyseiselle tilastotyölle välttämättömän v:n 1940 kertomuksen valmistuminen huomattavasti myöhästynyt, josta oli seurauksena että saman vuoden raha-asiaintilasto valmistui vasta elokuussa 1942, siis 11 kuukautta liian myöhään; vielä vuoden päättyessä kertomusta ei saatu painetuksi ja tilastotyössä oli täytynyt käyttää sen oikaisuvedoksia ja käsikirjoituksiakin. Tilastotoimisto ehdotti, että kaupunginhallitus ryhtyisi toimenpiteisiin rahatoimiston tilinpäätöskertomuksen painatustöiden jouduttamiseksi.

Kaupunginjohtajalle saapuneet kunnallisten lautakuntien pöytäkirjojen kaksoiskappaleet luovutetaan tilastotoimistolle sen arkistossa säilytettäväksi ja niitä käytetään siellä

m.m. kunnalliskalenterin ja kunnallisen asetuskokoelman toimitustöissä. Jotta voitaisiin todeta, että toimistoon saapuvat pöytäkirjat ovat täydelliset, toimisto ehdotti kaupunginjohtajalle, että kaikkien lautakuntien pöytäkirjat olisi varustettava juoksevalla numerolla ja pykälät numeroitava jatkuvasti läpi vuoden, kuten jo meneteltiin kaupunginhallituksen ja muutamien lautakuntien pöytäkirjoihin nähden. Esityksen johdosta kaupunginjohtaja kehoitti niitä lautakuntia, hallituksia ja johtokuntia, jotka eivät aikaisemmin olleet noudattaneet toimiston esittämää menettelytapaa, sen vastedes tekemään.

Koska elintarvikekeskus ei, kuten sen johtosäännössä määrätään, ollut laatinut sen toimintaa selostavaa vuosikertomusta v:lta 1939 ja 1940, tilastotoimisto, jonka tuli julkaista kunnallisten hallintoelinten vuosikertomukset kunnalliskertomuksessa, kesäkuun 3 p:nä huomautti kaupunginhallitukselle tapahtuneesta laiminlyönnistä. Kyseinen kertomus v:lta 1941 valmistui sittemmin syksyllä.

Vanhojen kunnalliskertomusten hakemistot. Keväällä ryhdyttiin painattamaan v:n 1875—1930 kunnalliskertomusten henkilöhakemistoa; se hyväksyttiin kokonaan painettavaksi joulukuussa, mutta saatiin vasta seuraavana vuonna sitomosta.

Asiahakemisto ja kiinteistöhakemisto olivat koko vuoden työnlaisina, mutta työvoiman puutteesta oli tähän käytetyt apulaiset aika ajoin siirrettävä muihin töihin.

Arkistiasiat. Kun tilastotoimisto kesällä 1939 muutti kaupungintalon sivurakennuksesta nykyiseen huoneistoonsa, jäivät mainitun rakennuksen pohjakerroksessa olevat kirjasto-huoneet toimiston käyttöön. Tarkoitus oli, että sinne siirrettäisiin rahatoimiston asiakirjat v:n 1920 jälkeisiltä vuosilta, koska rahatoimiston omassa talossa ei enää ollut tilaa niiden säilyttämiseen. Kertomusvuonna kaupunginhallitus rahatoimiston esityksestä myönsi varoja hyllyjen asettamiseen mainittuihin huoneisiin ja syksyllä voitiin ryhtyä siirron toteuttamiseen.

Valtionarkiston vahvistettua ohjeet kunnallisten arkistojen huoneista ja niiden asiakirjain hoitamisesta, tilastotoimisto otti harkittavakseen, mihin toimenpiteisiin sen puolelta oli ryhdyttävä näissä ohjeissa olevien määräysten noudattamiseksi. Tilastotoimisto, jonka hoitoon on uskottu eräiden muiden viranomaisten arkistoja, varsinkin rahatoimiston asiakirjat v:een 1920 sekä eräiden lakkautettujen virastojen, viranomaisten ja laitosten arkistot, esitti kaupunginhallitukselle, että toimistopäällikkö määrättäisiin näiden vieraiden arkistojen vastuunalaiseksi hoitajaksi. Samalla toimisto ilmoitti, että sodan aikana ohjeissa määrättyä inventointia ja luetteloiden tarkistamista ei voitu toimittaa, mutta ehdotti, että seuraavan vuoden menoarvioon merkittäisiin määräraha viime vuosina lisäksi tulleiden, vielä luetteloiden olevien asiakirjain järjestämistä ja luetteloihin merkitsemistä varten. Näihin ehdotuksiin kaupunginhallitus suostui.

Ilmoittaen, ettei rakennustoimiston arkistosuojia voitu ilman vaikeuksia saada valtionarkiston yleisohjeissaan esittämien vaatimusten edellyttämään kuntoon ja koska työvoiman ja rakennusaineiden puutteen johdosta ei ollut mahdollista ryhtyä niiden perusteellisiin muutostöihin, kaupungininsinööri oli ehdottanut, että valtionarkistolta anottaisiin määrääjän pidentämistä toistaiseksi rakennustoimiston arkiston saattamiseksi kyseisten yleisohjeiden mukaiseen kuntoon. Yleisten töiden lautakunnan tehtyä sensuuntaisen esityksen, kaupunginhallitus pyysi tilastotoimistoa antamaan lausuntonsa asiassa sekä samalla selvittämään olisiko kaupungin anottava vastaavanlaista määrääjän pidennystä myös muiden laitosten ja virastojen osalta sekä mitä muita toimenpiteitä valtionarkiston kiertokirje kunnallisten asiakirjain hoitamisesta voisi aiheuttaa.

Lausunnossaan joulukuun 15 p:nä tilastotoimisto ilmoitti, että sen omat ja sen huostaan uskotut asiakirjat säilytettiin sellaisissa arkistosuojissa kuin valtionarkiston yleisohjeissa määrätään tai että nämä ainakin lähitulevaisuudessa saadaan hyväksyttävään kuntoon. Sitä vastoin muiden kunnallisten virastojen ja laitosten asiakirjojen säilyttämiseen nähden yleensä oli paljon toivomisen varaa. Kun kuitenkin sota-aikana oli mahdollista ryhtyä järjestämään kaikille kunnallisille elimille asianmukaisesti sisustettuja arkistosuojia, olisi aihetta pyytää valtionarkistolta kaikkiin kunnallisiin viranomaisiin, virastoihin ja laitoksiin nähden kaupungininsinöörin ehdottaman määrääjän pidentämistä, esim. kolmeksi vuodeksi.

Tilastotoimisto katsoi kuitenkin, että siitä huolimatta olisi tutkittava, voitaisiinko jo nyt aikaansaada parannuksia arkistomateriaalin hoidossa, jolloin kysymys väliaikaisen keskusarkiston järjestämisestä olisi selvitetävää. Tämä olisi tarpeellista senkin vuoksi, ettei vuokrahuoneistoihin sijoitetuille virastoille yleensä voida sisustaa määräysten mu-

kaisia arkistosuojia. Edelleen toimisto huomautti, että oikean järjestyksen aikaansaaminen asiakirjojen hoidossa edellytti järkipästä diaarinpitoa. Olisi suotavaa, että diaarinpito kaikissa kunnallisissa elimissä tulisi yhtenäisesti ja tehokkaasti järjestetyksi. Samoin olisi kunnallisille viranomaisille laadittava yleiset asiakirjojen hävittämisohteet ja yhtenäiset luetteloimiskaavat. Näitä kysymyksiä selvittämään olisi asetettava erityinen komitea.

Lopuksi tilastotoimisto huomautti, että olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotta tilapäisten elinten, komiteain ja valiokuntien asiakirjat näiden hajotessa asianmukaisesti arkivoitaisiin.

Kaupunginhallitus päätti asettaa 5-miehistön komitean, jonka tehtäväksi annettiin selvittää edellä mainitut kysymykset; toimistopäällikkö määrättiin komitean jäseneksi.

Menot ja tulot. Seuraava taulukko osoittaa missä määrin tilastotoimistolle myönnettyjä määrärahoja käytettiin.

Menoerät	Määräraha talousarvion mukaan	Siirto- ja lisämäärä- rahat	Yhteensä käytettävissä olevia varoja	Menot	Määrärahan säästö (+) tai ylitys (—)
Sääntöpalkkaiset virat	799 964 —	1) 244 290 75	1 044 254 75	1 044 254 75	—
Tilapäistä työvoimaa	254 950 —	2) 28 320 —	283 270 —	277 856 55	+ 5 413 45
Vuokra	169 584 —	3) 4 400 —	173 984 —	173 984 —	—
Valaistus	9 000 —	—	9 000 —	5 978 —	+ 3 022 —
Siivoaminen	4 800 —	—	4 800 —	4 450 40	+ 349 60
Painatus ja sidonta	410 300 —	4) 68 212 35	478 512 35	302 139 85	+ 5) 176 372 50
Tarverahat	27 800 —	—	27 800 —	26 633 90	+ 1 166 10
Yhteensä	1 676 398 —	345 223 10	2 021 621 10	1 835 297 45	+ 186 323 65

Talousarvioon merkitty määräraha oli 1 676 398 mk, johon on lisättävä edellisestä vuodesta siirretty painatusmäärärahan käyttämätön osa, 68 212: 35 mk. Lisämäärärahoja myönnettiin vuoden aikana yhteensä 17 720 mk, jota paitsi asianomaisilta tileiltä siirrettiin kaupunginhallituksen myöntämät erät sairausloma- y.m. sijaisten palkkaamista varten sekä kalliinajanlisäykset y.m., yhteensä 259 290: 75 mk. Toimiston käytettävänä oli siis kaikkiaan 2 021 621: 10 mk. Menoja oli yhteensä 1 835 297:45 mk; seuraavaan vuoteen siirrettiin töiden myöhästymisen johdosta painatusmäärärahan käyttämätön osa, 176 372: 50 mk, joten säästöä syntyi 9 951: 15 mk.

Toimiston tulot myydyistä julkaisuista olivat 3 894: 45 mk.

Talousarvioehdotus. V. 1943 talousarvioehdotus päättyi 1 883 048 mk:aan. Kaupunginvaltuusto hyväksyi sen kaupunginhallituksen ehdottamin 200 mk:n vähennyksin, joten sen loppusumma oli 1 882 848 mk; tähän ei kuitenkaan sisälly sääntöpalkkaisille viranhaltijoille suoritettavat kalliinajanlisäykset ja ylimääräistenkin viranhaltijain kalliinajanlisäykset oli laskettu valtuuston hyväksymän IV asteikon mukaan, vaikka ne jo vuoden alusta oli maksettava huomattavasti korotettuina.

Lähetysten lukumäärä oli 1 947; niistä oli lähetettyjä kirjeitä 893 ja jaettuja julkaisuja 1 054.

Kirjasto lisääntyi 510 numerolla.

1) Siitä 217 247: 75 mk kalliinajanlisäysten suorittamiseen, 4 169 mk sairauslomasijaisten palkkaamiseen, 22 812: 50 mk sotapalveluksessa olevien viranhaltijain sijaisten palkkaamiseen ja 61: 50 mk menetetyt palkkaedun korvaamiseen. — 2) Siitä 15 000 mk kalliinajanlisäysten suorittamiseen ja 13 320 mk yleishyödyllisiä rahastoja koskevien tietojen hankkimiseen. — 3) Huoneiston vuokran korotuksen suorittamiseen. — 4) Siirretty v:sta 1941. — 5) Siirrettiin v:een 1943.